Anul I. Nr. 7. Octomvrie 1935.

ÎNSEMNĂRI SOCIOLOGICE

Apar odată pe lună.
Director: Traian Brăileanu.
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuţi

CUPRINSUL

ARTICOLE

(Sfîrşitul cuprinsului, vezi pag. următoare)

REDACŢIA: Cernăuţi, str. General Berthelot 5.
ADMINISTRAŢIA: Cernăuţi, str. Baltinester 15.
Abonamentul pentru 1 an . . . . Lei 60
Exemplarul . . . . Lei 5

Tip. Bucur Orendovici, Suceava

REVISTA CARȚILOR

G. Tutoveanu, — Logodnica lui Vifor, București, „Curentul" 1935.

REVISTA REVISTELOR

Făt frumos, Director: *Leca Morariu*, anul X, 1935.
Pagini Literare, An. II, No. 8-9 5 Oct. 1935.

— Fiecare număr va avea cel puțin 32 pagini. —

— Manuscrisele nu se înapoiază. —

ANUL I .Nr. 7. Octomvrie 1935

Insemnări Sociologice

Director: TRAIAN BRĂILEANU,
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuţi

Politica în Universităţi.

Clasa noastră conducătoare împărţită în partide politice de diferite nuanţe — dreapta, centru sau stînga — îşi impune principii de viaţă comune, inerente pe de o parte oricărei clase conducătoare, cu aceeaşi structură, emanînd pe de altă parte din situaţia specifică din România. Politicianismul e în acest sens un aspect al tuturor partidelor cari au guvernat pînă acum şi cari —totuşi— mai cer zilnic puterea. Se spune că „democraţia" actuală are la bază trei principii: *egalitate, fraternitate şi libertate.* Afirmaţia aceasta a căzut de mult în faţa realităţii. În realitate există egalitate, fraternitate şi mai ales libertate, dar numai în contururile cari definesc clasele sociale. Astfel toţi ţăranii sunt „egali" între ei, pe hîrtie ei sunt egali şi cu clasa conducătoare, în realitate drepturile acesteia sunt absolut superioare.*) În interiorul clasei conducătoare cele trei principii iarăşi se aplică Există egalitate, dar nu pentru căţei. Deosebirea devine observabilă în momentul cînd clasa conducătoare se vede ameninţată în existenţa ei. În acest moment barierele ei se întăresc, stîrnind în mod necesar reacţiunea celorlalte clase. Un exemplu, ales de noi, ne va lămuri. E la ordinea zilei problema politică în Universităţi. A început un nou an şcolar. La reîntoarcere studenţimea a găsit căminurile închise, modificări neliniştitoare în situaţia cantinei şi a burselor. Nu e greu de observat că lucrul acesta e marcat de rezistenţa pe poziţii a clasei conducătoare.

Cine are puterea e dispus să abuzeze de ea. Evident deci că cel ce conduce va întrebuinţa toate mijloacele pentru a se menţine. Pentru aceasta clasa conducătoare de la noi, — ca dealtfel şi cele de aiurea—, formată după complexul de evenimente ce-au urmat revoluţia dela 1848, a căutat în primul rînd să-şi asigure existenţa, înălţînd în jurul ei baricade. Pentru a putea în-

*). E. Goblot. La barrière et le niveau, Paris 1924. pag. 3 şi urm.

tra în *societatea înaltă*, ai nevoie de *anumite maniere*, *anumită îmbrăcăminte*, anumită *pregătire*. Această pregătire necesită un timp foarte îndelungat. La marginea acestei pregătiri e o barieră: bacalaureatul. Pentru a întra din clasa de jos în societatea înaltă ai nevoie cel puţin de bacalaureat. Din această cauză atenţia ce se dă acestui „examen". Se spune că e un examen de maturitate Nimic mai fals: e o barieră a clasei conducătoare. Ce maturitate poate demonstra de pildă limba latină la bacalaureat *). Rezultatul dezastruos al bacalaureatului în ultimii ani se datoreşte în primul rînd faptului că clasa conducătoare se vede ameninţată de inflaţie, şi mai ales se crede periclitată în existenţa ei. La Universitate se lasă cit mai puţini studenţi. Tineretul, în special cel universitar, s'a demonstrat — susţine clasa conducătoare — ca un corp periculos, fiind disciplinat şi avînd credinţe şi idealuri opuse ei, sau cel puţin avînd revendicări dăunătoare acesteia. Şi atunci s'a început lupta împotriva studenţimii pe două căi. O luptă morală şi una materială. Se spune că studenţimea a apucat pe un drum greşit - deşi istoria ne dovedeşte că drumul apucat de tineret e totdeauna cel bun,— că ea agită ura de rasă, că conducătorii studenţimii sunt nişte derbedei etc.. Reducerea drepturilor politice ale studenţimii. Luptă materială: piedici la intrare în căminuri, mărirea sau menţinerea taxelor ridicate, micşorarea sau retragerea burselor. Avantajele materiale ce se pot acorda trebuie raportate capacităţii de „pericol" ce o poate reprezenta fiecare student pentru „ordinea de stat". De observat că toate partidele sunt de acord în această privinţă a menţinerii „ordinei de stat", adică a actualei clase conducătoare, căci orice schimbare ar preconiza un partid politic, chiar modificarea constituţiei, nu vizează nici într'un fel „ordinea de stat".

Ceea ce însă e de interes capital e faptul că apărarea în acest fel a „ordinei de stat" e un pericol, nu pentru actuala clasă conducătoare, ci pentru neamul romînesc: Se întimplă că lupta aceasta să fie în cel mai armonic acord cu lupta de cucerire a puterii politice de către minoritatea evreiască.

Să analizăm rezultatele acestei politici: Marea industrie şi comerţul sunt în mîinile străinilor. Dacă s'ar evacua din industrie numai străinii neîncetăţeniţi, s'ar rezolva pentru cel puţin zece ani şomajul intelectual. Nu numai că nu se interesează de acest

*). După Goblot.

lucru, care ar echivala cu interesul pentru o clasă de mijloc romînească, clasa conducătoare își distruge și orice posibilitate de proprie renaștere, tăind drumul elementelor ce în mod natural se selecționează din celelalte clase pentru a intra în clasa politică. Locurile totuși sunt ocupate de străini cari vin cu diplome din streinătate, „bune pentru orient". Un prim rezultat: o inevitabilă inflație a clasei conducătoare în defavorul Romînilor. Statisticele ne îngrozesc, măcar că toată lumea știe ce „măsuri drastice" se iau pentru a întări barierele clasei conducătoare.

Acu trei ani lucrurile încă nu erau atît de grave. Mayer Ebner, deputat sionist de Cernăuți, cerea în Ostjüdische Zeitung măsuri pentru oprirea fiilor de țărani în Universități. Acest lucru neputîndu-se face fățiș, el trebuie camuflat. Mayer Ebner propunea — propuneri cari desigur conveneau evreilor — mărirea sau măcar menținerea taxelor în Universități; bariere serioase la intrarea în căminuri, dacă nu desființarea lor: retragerea burselor pentru fii de țărani. Pe ce motiv? Fiindcă fiii de țărani fac o politică „extremistă", defavorabilă „ordinei de stat". Mai e nevoie să explicăm dece toată politica universitară a clasei conducătoare s'a menținut exact pe acelaș plan, invocînd exact aceleași motive?

Nu!

Aceste obiecțiuni nu pot fi sub nici un fel acuzate de neobiectivitate în cadrul intereselor comunității romînești. Atunci așteptăm din partea celor ce mai „simt romînește", să-și pue următoarea întrebare: Avem de ales între: 1) A rezista pe poziții distrugînd sistematic tineretul romînesc, pentrucă-și pretinde noui orientări, făcînd astfel loc —desigur fără voia noastră— străinilor la conducerea statului.

2) A se retrage jertfind pozițiile în favorul tineretului romînesc.

Ce vom face?

Răspunsul clasei conducătoare e următorul: Rezistăm, și împotriva tineretului și a străinilor. Aceasta e lozinca, iar rezultatul real: *se vor ucide Romînii și vor cîștiga străinii.* E aceasta tactică a unei demne clase conducătoare? Acest lucru l-a înțeles Hindenburg și clasa conducătoare germană cedînd în momentul suprem pozițiile oamenilor „zugravului". Așa dară toate perspectivele arată că se vor întări și mai mult barierele. Tineretul organizat și disciplinat e și el o forță care, în raport cu coeziunea de care va da dovadă, va putea cel puțin menține situația de pi-

nă acum. În momentul în care tineretul universitar îşi va pierde coeziunea care-l leagă, totul e pierdut. Clasa conducătoare nu admite perspective că va înţelege gravitatea situaţiei. Ceea ce credem că va face studenţimea, va fi întărirea coeziunii ei şi organizarea forţelor întregii naţiuni, evitînd provocările şi discuţiile, nelăsîndu-se provocată. În curînd vor apare diferite „fronturi" de apărare ale democraţiei, cari în realitate subvenţionate şi sprijinite de toate partidele politice vor forma germenii de distrugere a coeziunii studenţimii. Drumul tineretului totuşi nu e capabil de stînga'nprejur. E o lege naturală. Clasa conducătoare ia tot mai mult aspectul de manechin dirijat spre prăpastie. Observăm că în adevăr se conturează linişte în care va ceda spre cinstea ei, sau va pieri asfixiată o întreagă clasă socială. Neamul îşi va găsi resursele de viaţă pentru a rezista, pînă ce această elită politică, ce evitînd lupte dintre fraţi se ridică pe creştet de munte şi început de mare cu tîrnăcopul şi cu sapa'n mînă, va prăvăli toate forţele neamului în cumpăna inevitabilei Romînii de mîne.

George Macrin.

Problema economică în Statul naţional.

Structura fundamentală (elementară) a oricărei societăţi rezultă din diferenţierea într'o *elită* conducătoare şi o *mulţime* condusă. În forma politică a societăţii, în Stat, elita are numele de *clasă politică*. Clasa politică cuprinde pe toţi indivizii cari prin însuşirile lor, naturale sau dobîndite, au ajuns la *guvernare* şi năzuesc a-şi păstra acest loc în ierarhia socială. Una din condiţiile principale pentruca o clasă politică să-şi păstreze *puterea* asupra mulţimii este înfăptuirea *solidarităţii* membrilor ei prin înlăturarea tuturor motivelor de ceartă şi desbinare. Cu cît o clasă politică va fi mai *omogenă*, din toate punctele de vedere (biologic şi psihic), cu atîta va fi mai puternică, mai rezistentă, asigurînd prin puterea ei şi puterea Statului. O clasă politică ideală ar trebui să fie compusă din indivizi de aceeaş rasă, de aceeaş religie, de aceeaş limbă etc.

Păstrarea vigoarei şi a prestigiului clasei politice depinde însă şi de posibilităţile de regenerare şi împrospătare a ei prin indivizi veniţi din mulţime precum şi de posibilităţile de într-

ţinere economică a ei prin produsele muncii mulţimii guvernate

Regenerarea biologică a clasei politice se face mai lesne în Statele unde între clasa politică şi mulţime nu există deosebire de „neam şi lege", de „limbă şi religie".

Întreţinerea economică însă a clasei politice se izbeşte de dificultăţi mai mari într'un mediu etnic omogen, pe cînd dominaţiunea asupra unei mulţimi „străine" deschide posibilităţi mai largi de îmbogăţire şi lux pentru clasa politică. Am arătat în n-rul trecut (6) al „Însemnărilor" că într'un *Stat naţional* care n'are posibilitatea de expansiune colonială numai o „elită ascetică" poate asigura puterea, libertatea şi progresul naţiunii şi că, Statul nostru fiind în această situaţie, *ascetismul economic* al clasei noastre politice este o condiţie fundamentală pentru păstrarea libertăţii noastre naţionale. Am arătat că, reducîndu-se trebuinţele de lux şi bogăţie a clasei politice la limitele impuse de posibilităţile fiscale s'ar putea atinge o stare optimă a echilibrului social. Traiul larg al clasei noastre politice, trebuinţele ei de lux, cari întrec pe cele ale claselor politice din imperiile coloniale, nu numai că au secătuit toate izvoarele din cari se susţin instituţiile de temelie ale Statului, dar au împins chiar la transacţiuni financiare cu străinătatea cari ameninţă cu iobăgirea întregei naţiuni şi cu instituirea unei clase politice străine, a sovietelor iudeo-masonice. Luptele de partid au rezultat din această secătuire a bogăţiilor ţării, din aviditatea unei clase politice care în goană după îmbogăţire s'a desbinat în facţiuni gata să răscoale mulţimea, pentru a intra în stăpînirea exclusivă a veniturilor Statului şi a „afacerilor" cu străinătatea.

În aceste lupte fratricide înăuntrul clasei politice romîneşti au intervenit Jidanii aruncînd în cumpănă toate armele materiale şi morale de cari dispun. Reacţiunea împotriva lor s'a produs: e încercarea de formare a unor partide politice romîneşti şi creştine.

Ne-am exprimat însă îndoiala că prin acest mijloc s'ar putea soluţiona problema, deoarece continuarea luptelor de partide înăuntrul clasei politice nu *înlătură* primejdia prăbuşirii clasei politice romîneşti, ci ar putea-o doar amîna. Rezolvarea problemei stă deci în restabilirea solidarităţii înăuntrul clasei politice romîneşti, în înlăturarea *partidelor* şi înlocuirea *politicianilor* prin *oameni politici*, prin *funcţionari ai Statului*, printr'o „aristocraţie" (în înţelesul originar al cuvîntului) de carieră, legitimată printr'o temeinică pregătire teoretică şi practică.

Că o astfel de reformă e posibilă, ne-o dovedeşte nu numai exemplul Italiei şi Germaniei, dar şi al Cehoslovaciei, Jugoslaviei şi Poloniei.

Şi la noi s'a format o funcţionărime destul de numeroasă şi n'au lipsit nici încercări de a-i da corpului funcţionăresc o constituţie mai solidă. Dar politicianii au ştiut să ţină această funcţionărime în dependenţă de „partide". „Bugetul" este întotdeauna pentru unii funcţionari mumă pentru alţii ciumă, după cum se schimbă partidele, deoarece toţi funcţionarii sunt înrolaţi în partidele politice luînd parte la luptele pentru cucerirea puterii. O „birocraţie" independentă de vicisitudinile luptelor de partide nu există, deoarece salariile insuficiente şi neregulat plătite nu le îngădue funcţionarilor să opună rezistenţă corupţiei politicianiste. Şi în măsură ce partidele şi politicianii au devenit servii docili ai finanţei jidoveşti, şi corpul funcţionarilor a pierdut orice prestigiu şi rezistenţă morală faţă de samsarul jidan. Astfel se explică faptul că funcţionarii noştri, de toate categoriile, nu cunosc viaţa retrasă, chibzuită şi minuţios reglementată a „birocratului" din ţările apusene, retribuit după rang la termen fix, dar şi obligat să-şi împlinească funcţiunea cu exactitate şi să păstreze în orice situaţie prestigiul rangului său. La noi„ hazardul" joacă un mare rol în vieaţa funcţionarului. Azi sărac, mîine poate deveni bogat printr'o „lovitură" norocoasă, sau printr'o combinaţie abilă pusă la cale în clubul politic. „În ţara romînească nimeni nu moare de foame şi nimeni nu se compromite", asta e loz'nca curentă. „Mici nereguli" se pedepsesc cu mutarea sau se muşamalizează prin intervenţii, lovituri mai îndrăzneţe pot duce, dar nu trebuie să ducă la închisoare — după noroc! Există se'nţelege şi funcţionari cinstiţi, chiar mulţi. Dar aceştia trăiesc în mizerie şi aşteaptă bonuri de impozite pentru a le vinde la jidani la un curs oarecare! Înalţii funcţionari, marii cumularzi, funcţionarii politiciani nu trăiesc din leafă, în orice caz nu trăiesc dintr'o *singură* leafă.

Ne putem lesne imagina ce rezultate trebuie să dea o astfel de organizare a funcţionarilor pentru instituţiile publice şi nu ne vom mira deloc că veniturile Statului nu ajung pentru cele mai urgente nevoi ale armatei. Toată arta guvernării se rezumă azi în încercări de a scădea salariile funcţionarilor mici, de a scădea numărul lor şi de a inventa noui impozite, cari se încasează în primul rînd tot dela funcţionari.

Între timp economiştii noştri elaborează teorii excelente, pro-

tecţioniste şi liberschimbiste, şi în fiecare an se legiferează cu mare rîvnă în materie economică. Nu mă voiu aventura în speculaţii de economie teoretică. Nu sunt competent în materie, nu sunt specialist. Am cel mai mare respect pentru cunoştinţele şi munca economiştilor noştri. Problema ce mă preocupă este să arăt că aplicaţiunile practice ale teoriei economice nu pot fi identice în *orice* Stat. Altfel se prezintă problemele economice într'un imperiu colonial, altfel într'un Stat naţional *închis*.

Toată mizeria noastră economică rezultă din faptul că clasa noastră politică aplică şi în domeniul economic principii aplicabile numai în imperiile coloniale. Această aberaţie este o consecinţă logică a faptului că această clasă politică ea însaş s'a născut şi trăeşte după chipul şi asemănarea claselor politice imperialiste.

Există o interdependenţă economică între toate Statele lumii. Niciun Stat nu poate trăi izolat. Foarte adevărat. Dar, interdependenţa economică este un efect al *interdependenţei politice*, raporturile politice au determinat şi determină raporturile economice.

II.

După „concepţia materialistă a istoriei", toată istoria omenirii e determinată de *legile economice*. Raţionamentul e simplu: omul nu poate trăi fără hrană, îmbrăcăminte şi adăpost. Foamea, în primul rînd, îl mînă să producă bunuri economice, să inventeze mijloace de a produce cît mai mult. Organizaţia socială, diviziunea muncii, toate instituţiile sociale depind de factorii economici şi stau în slujba economiei. Deci ar urma că războiul nostru de întregire naţională a izbucnit din cauze economice. Clasa politică din vechiul Regat a căutat să lărgească hotarele Ţării pentru a dobîndi noui izvoare de cîştig economic, de bogăţii. „Ideea naţională", „desrobirea politică a fraţilor subjugaţi" n'ar fi, după această concepţie, decît pretexte, formule, pentru a justifica imperialismul economic, cum de pildă „civilizarea sălbatecilor" n'ar fi decît un pretext pentru a ajunge la exploatarea lor economică în folosul naţiunilor imperialiste „civilizate".

Această teorie denunţă deci „lumii" egoismul şi lipsa de scrupule a *claselor* politice, al căror singur scop este exploatarea masselor înşelate prin „ideologii" făţarnice. Preoţii înşeală mulţimea vorbindu-i de iad şi raiu pentru a o exploata economiceş-

te, pentru a acumula bogăţii, iar poeţii cîntă dragostea pentru a încasa onorarii dela editori. Producţia poetică e supusă legii cererii şi ofertei, ca orice marfă. Toată vieaţa este deci luptă pentru existenţă între indivizi, între grupuri sociale şi, mai ales, între „clase sociale" pentru dobîndirea mijloacelor de subsistenţă. Dela această descoperire şi verificare a unei pretinse *legi naturale*, concepţia materialistă, mai bine zis marxistă, trece la preconizarea unei reforme sociale radicale: exploatarea omului prin om trebuie să înceteze, deoarece este *imorală*. Ori: poate omul răsturna o „lege naturală"? Dacă „Statul socialist" e posibil, dece n'a fost înfăptuit pînă acuma, dece a trebuit să treacă omenirea prin atîtea lupte şi suferinţe? Aci teoria intră în contradicţii inevitabile. Pentru practică însă s'a găsit repede rezolvirea: cel slab şi exploatat are dreptul să se revolte împotriva exploatatorului, are dreptul să dărîme societatea întemeiată pe nedreptate şi inegalitate şi să clădească o societate nouă în care „proletarul" va fi domn şi stăpîn al tuturor bogăţiilor. În fruntea revoluţiilor proletare s'au pus însă cei ce se credeau chemaţi, după legea naturală şi după făgăduiala Zeului lor, să exploateze toate popoarele lumii: Jidanii.

Reacţiunea împotriva imperialismului iudaic a reclamat şi o revizuire temeinică a teoriei marxiste, a concepţiei materialiste a istoriei.

Nu voiu intra în amănunte. Vor ajunge cîteva exemple.

Cînd Romînii au pornit lupta pentru desrobirea fraţilor din Ardeal, Basarabia şi Bucovina, nici vorbă nu poate fi de „imperialism economic". Sentimentele de dragoste pentru fraţii de acelaş sînge au împins la luptă, amintirile istorice, a originei naţiunii romîneşti, credinţele comune, ura împotriva unor duşmani comuni au trezit dorinţa de a închega iarăş comunitatea romînească.

Dar să admitem că clasa politică romînească ar fi fost condusă de calcule economice, că pentru bancherii liberali cucerirea ar fi fost o „afacere" ademenitoare, oare nu putem afirma mai degrabă că naţiunea s'a servit de aviditatea bancherilor decît că bancherii au profitat de „iluzia" mulţimii? Dar luptele împotriva Turcilor? Sentimentul religios, tendinţa pentru păstrarea neştirbită a comunităţii religioase creştine să fie numai pretext şi ideologie deşartă subt care se ascundeau interese economice? Aberaţii teoretice!

Ori, de aci nu urmează că n'au existat şi că nu se pot ivi in-

că războae economice! Sărăcia proprie sau bogăția altora pot împinge la războiu, ca și sentimentul religios și cel național.

Organizația politică nu este pusă, în mod exclusiv, în slujba trebuințelor economice — ceeace dovedește istoria, veche și nouă. Dacă o clasă politică e crescută în concepția materialistă (economică) a istoriei, dacă ea crede că singura funcție a Statului este cea economică, atunci această clasă politică poate deveni o primejdie pentru existența Statului ce-l conduce. *Bogăția și buna starea economică este o condiție pentru existența Statului, dar nu este un scop al activității politice.*

Clasa politică burgheză, liberală, a ridicat această condiție la rangul de scop, Statul devenind un mijloc, un instrument pentru dobîndirea de bogății, iar proletariatul revoluționar condus de jidani năzuește să distrugă Statul, înlocuindu-l cu o vastă organizație economică pe bază cooperatistă, sau într'o vastă societate pe acțiuni. Experiența bolșevică ne arată rezultatele practice ale acestei concepții iudaice, marxiste.

Reacțiunea fascistă și național-socialistă a restabilit ierarhia valorilor, *a restabilit primatul politicului asupra economicului.*

Ideea *Statului național* se întemeiază pe această restabilire a ierarhiei valorilor. Statul național s'a născut din tendința de a înfăptui și desăvîrși comunitatea celor de un neam, de o lege și de o limbă. Funcțiunea *Statului național* este de a apăra această comunitate și de a o întări. Mijloacele de cari se folosește în îndeplinirea acestei funcțiuni sunt numeroase și variate. Unul din aceste mijloace este organizarea vieții economice, a producției, circulației și consumației bunurilor economice.

Statul național are deci toate funcțiunile *societății*, dar caracterul său specific rezultă din *primatul funcțiunii politice*, căreia celelalte funcțiuni sociale îi sunt subordonate. Adică: celelalte funcțiuni sociale sunt îndeplinite de *comunități instituționalizate*, pe funcțiunea cărora se sprijină funcțiunea specifică a Statului și care este apărarea comunității față de alte comunități străine. Familia naște și crește cetățeni - ostași, școala le face educația pregătindu-i pentru diferitele ocupațiuni și profesiuni și selecționînd elita politică, biserica le desăvîrșește educația morală și religioasă legîndu-i sufletește de puterea divină care ocrotește Statul, în sfîrșit Statul reglementează și *raporturile economice* între cetățeni prin fixarea dreptului de proprietate, a obligațiunilor născute din contracte, etc.

Prin urmare: în vederea împlinirii funcțiunii sale specifice,

Statul institue norme de conduită pentru cetăţeni în toate raporturile lor întreolaltă şi-şi creiază organe pentru asigurarea observării acestor norme.

În teorie se poate construi cea mai perfectă ordine socială înăuntrul Statului, fixîndu-se drepturile şi obligaţiunile cetăţenilor, în practică însă problema se complică prin faptul că Statul e *un produs istoric*, iar nu o operă de artă, un *artefact* născocit şi alcătuit de mintea omenească. Intervenţia raţiunii este limitată şi condiţionată de starea concretă a unei comunităţi omeneşti într'un loc şi într'un timp anumit. Oricît de genial ar fi un conducător de Stat, oricît de ideale şi bine chibzuite ar fi legile unui Stat, oricît de perfectă ar fi organizarea educaţiei, oricît de viteji şi devotaţi patriei ar fi cetăţenii, — dacă lipseşte *bogăţia*, Statul nu va putea funcţiona, el va cădea jertfă atacurilor vecinilor săi, cu atît mai degrabă cu cît sărăcia va trebui să dea naştere la lupte interne, împingînd la disoluţie. Această problemă, a satisfacerii trebuinţelor economice a cetăţenilor i-a preocupat din timpurile străvechi pe conducătorii Statelor. Reformele agrare şi financiare îşi au istoria lor, o istorie foarte agitată şi plină de peripeţii.

În cursul acestei istorii s'a născut şi teoria economică, cercetarea fenomenelor economice, care a înlesnit o organizare raţională a raporturilor economice, atît înăuntrul Statului cît şi în raporturile între State (internaţionale).

Ştiinţa economică ne dă toate indicaţiile despre cum s'ar putea asigura o stare economică optimă pentru orice Stat. Vom schiţa deslegarea acestei probleme pentru Statul nostru.

III

Problema pe care vrem s'o deslegăm este o problemă parţială. Ea trebue scoasă şi izolată dintr'un ansamblu de fapte, din ale căror raporturi concrete rezultă caracterul ei specific. Astfel stabilim că teritoriul ţării noastre este destul de mare pentru a nutri cu îmbelşugare toată populaţia. Statul nostru n'are nevoie de expansiune teritorială, nici de lărgirea hotarelor în Europa nici de colonii. Mai apoi, Romînia dispune de toate materiile prime pentru toate ramurile industriale. Ceea ce înseamnă că: dacă pe pămînt ţara romînească ar fi singura regiune locuibilă (restul fiind apă sau pustiu), Romînii ar putea trăi fericiţi şi îndestulaţi încă multă vreme. Abia o înmulţire excesivă a populaţiei ar primejdui fericirea locuitorilor.

În acest caz fericit (sau nefericit?) Romînia nici n'ar avea nevoie de organizație politică, deoarece n'ar exista dușmani, State vecine, și nici invazie jîdovească. In condițiunile concrete de azi însă, Romînia trebue să organizeze apărarea hotarelor împotriva vecinilor, ei trebue să organizeze un *Stat puternic.*

Facem aci abstracție de celelalte condițiuni pentru organizarea unui Stat, presupunîndu-le împlinite: omogeneitatea substratului etnic, ideologia comună, dragostea de patrie etc. Și presupunem chiar că s'a împlinit și ceea ce dorim cu toții: existența unei *clase politice* avînd toate însușirile cerute dela conducătorii unui Stat, toate virtuțile cetățenești: moravuri curate, religiozitate, vitejie, simț de dreptate, dragoste de țară etc. Presupunem deci că am scăpat de plaga politicianismului, de luptele de partide, de corupție. Ar rămînea deci de rezolvit numai problema economică.

Afirmăm deci, împotriva tuturor teoriilor, corporatiste și necorporatiste, că deslegarea problemei economice în Statul nostru național reclamă mai întîiu înfăptuirea acestei reforme politice. Susținem că sistemul parlamentar, englez și francez, e în funcție de posesiunea de colonii necesare pentru întreținerea unei clase politice deprinsă cu lux și trai larg. Statul romîn nu poate hrăni o plutocrație, ci numai o „birocrație", o elită de funcționari cu trebuințe de lux reduse la posibilitățile bugetului. Nu fiindcă bogăția țării n'ar îngădui acest lucru, ci pentrucă toată bogăția țării e necesară *pentru întreținerea unei armate puternice.* Cînd Principatele romîne ajunseră subt dominațiunea turcească și nu exista armată națională și nici avioane și arme complicate, clasa conducătoare își putea îngădui toate plăcerile și desfătările.

Organizarea și înzestrarea armatei naționale, după toate principiile și cu toate armele moderne, cere o organizare economică adaptată acestui scop suprem.

Nu vom expune aci cum ne-am imagina pregătirea sufletească și tehnică a unei armate romînești ideale, ci vrem să arătăm numai cum toată bogăția țării trebue să servească pentru a înlesni organizarea ei.

Se va spune: toate aceste teorii nu sunt decît teorii și încă utopice. De unde să luăm bani? O obiecțiune cît se poate de naivă! Tunurile, avioanele, îmbrăcămintea și încălțămintea soldaților, din bani se fac? Banul nu servește doar decît ca instrument de schimb, dar nicidecum de materie pentru fabricarea de arme și echipament, și nici pentru a face ciorbă. Banul se pune în

circulaţie pentru a face să circule mai lesne produsul muncii şi pentru a pompa surplusul muncii, deci *bogăţia*, în visteria Statului pentru ca acesta să plătească munca, neproductivă din punct de vedere economic, a funcţionarilor de tot felul, în primul rînd pe cea a cetăţeanului-ostaş. Problema se complică se'nţelege cînd această scurgere normală a banului în visteria Statului e oprită prin desorganizarea aparatului Statului, cînd „corupţia" face ca banul să nu poată fi încasat de Stat, iar cel încasat să fie întrebuinţat pentru satisfacerea trebuinţelor de lux ale unei clase politice decadente şi degenerate.

Din ce se clădesc blockhauzurile la Bucureşti, din ce se construesc grandioasele case în toate oraşele menite să adăpostească pe jidanii refugiaţi din Germania, din ce se plăteşte luxul atîtor zeci de mii de Jidani cari nu prestează nicio muncă productivă, ci trăiesc numai din mijlocirea de afaceri? Oare văzînd şi auzind aceste lucruri, nu trebue să ne întrebăm: dece soldatul nostru trebue să umble desculţ, cînd atîtea zeci de mii de Jidani sunt încălţaţi şi îmbărcaţi după ultima modă? Dece în locul blockhauzilor nu se pot construi fabrici de armament, cazărmi moderne, laboratoare, biblioteci etc.?

Dar ce nu s'ar putea face în ţara noastră binecuvîntată de Dumnezeu! Şi avem, slavă Domnului, specialişti de tot felul, ingineri, arhitecţi, generali, chimişti, avem ţărani harnici şi inteligenţi, un tineret însufleţit de cele mai nobile sentimente patriotice.

Nu ne lipseşte decît *acţiunea* condusă cu pricepere şi energie pentru a organiza aceste forţe şi a le pune în slujba Statului naţional. Din această organizare ar ieşi, fără multă trudă şi bătae de cap, şi deslegarea practică a problemei economice. Celor interesaţi ca starea actuală să dăinuiască, politicianilor corupţi, francmasonilor jidani şi jidoviţi, le place se'nţelege să afirme că această problemă e foarte complicată şi că e nevoie de genii, cel puţin de experţi francezi şi englezi, ca să găsească cheia problemei. Iar pînă geniile, specialiştii şi experţii îi vor da de fund, politicianii şi jidanii trăiesc bieţii după obiceiul vechiu, prădînd şi distrugînd avutul ţării şi exploatînd munca mulţimii.

Şi, pe de altă parte, tot aceşti prea cinstiţi „cetăţeni", împrăştie germenii revoluţiei şi ai prăpădului social, înşelînd mulţimea cu făgădueli deşarte. Această bandă de escroci politici, de aventurieri, de nomazi pripăşiţi în ţara noastră, ar trebui zdrobită şi alungată.

Aplicarea sistematică, raţională, a ştiinţei economice pentru

asigurarea existenței și vitalității Statului nostru național, cere înainte de toate înlăturarea acestei bande internaționale de escroci politici.

Sunt expresii cam dure, dar respectul pentru adevărurile științei economice ne impune un limbaj cît se poate de lămurit.

Dela Aristotel încoace știința economică a făcut doar progrese imense, și mai cutează astăzi cineva să afirme că în Țara noastră nu se pot găsi mijloace pentru a organiza cea mai formidabilă armată ce ne-am imagina?

Se mai găsesc oare proști cari să creadă că la noi e criză economică și că numai cu greu și cu întîrziere se pot plăti lefurile funcționarilor?

Astea sunt povești bune pentru copii abia înțărcați, dar nu vorbe pentru oameni în toată mintea.

Dacă Italia săracă și suprapopulată e în stare să întreprindă o expediție în Abisinia, să mobilizeze o armată formidabilă, să-și creieze o flotă de mare și aer care să-i pună pe gînduri chiar pe Englezi, iar Țara noastră nu e în stare să-i întreacă pe Italieni, organizîndu-și o armată, jumătate ca număr, dar de două ori mai puternică din punct de vedere al armamentului?

Un Mussolini ar putea face în România și mai mult, ar putea face ca fiecare infanterist romîn să se plimbe în orele libere cu monoclu și cu cizme de lac pe trotuarele orașelor noastre, pe cari astăzi se înghesuesc toți samsarii și escrocii internaționali cu damele lor îmbrăcate în mătăsuri, — efecte vizibile ale activității economiștilor noștri practici.

IV

Vor rămînea decepționați aceia cari vor fi așteptat să găsească în studiul de față o construcție savantă, geometrică și simetrică, a Statului viitor romînesc, corporatist sau dictatorial.

Pe aceștia îi rog să citească „Legile" lui Platon, „Politica" lui Aristotel și, mai ales, „Statul comercial închis" al lui Fichte, precum și la urmă, mai cu temeiu, „Secolul corporatismului" al d-lui Manoilescu. Noi însă ne mișcăm, în expunerile noastre, pe linia trasă la începutul „Însemnărilor". Pe noi ne interesează teoria în raport cu acțiunea practică, cu tehnica întemeiată pe teorie. Noi suntem în căutarea artistului care ar putea crea Statul național romîn, a cărui viitoare formă și structură concretă nu o putem prevedea, deși *cunoaștem* mijloacele prin cari s'ar putea înfăptui. Noi suntem în situația unui profesor de estetică; el nu

poate crea o operă de artă perfectă, cu toate că cunoaşte mijloacele tehnice şi condiţiile de creaţie artistică. Ori, el nu-l poate înlocui pe artist, nu poate prevedea cum va fi opera artistului, chiar dacă acesta ar urma în mod exact metoda expusă în tratatul de estetică al profesorului. Crearea operei de artă cere mai mult decît *cunoaşterea* teoriei şi a regulelor tehnice. Aşa e şi în politică. Reformatorul se naşte, nu se face. Reformatorul politic e artistul care creiază, după regule tehnice cunoscute de toţi „tehnicienii", o capodoperă de artă politică, *Statul perfect*, concret şi viabil. Tehnicianul de rînd este mecanicul care poate conduce o locomotivă, este pilotul care ştie să conducă un avion, reformatorul este cel ce construeşte un tip superior de locomotivă sau de avion. În domeniul politic avem foarte puţini reformatori, şi dintre aceştia unii sunt legendari, cum e Licurg şi Numa Pompiliu. Dintre cei cunoscuţi de istorie unii au fost norocoşi, ca Filip, regele Macedoniei, alţii n'au izbutit, cum arată pilda Gracchilor.

Dar cel mai ilustru exemplu de genialitate în arta politică rămîne Ştefan cel Mare, făuritorul şi conducătorul unui *Stat naţional* bine structurat, puternic şi autarc.

E adevărat că timpurile s'au schimbat şi că structura societăţii moderne s'a complicat. Dar nicidecum nu s'au schimbat şi nu se pot schimba principiile fundamentale după cari un Stat trebue organizat şi condus. Din aceste principii derivă apoi şi se pot fixa printr'un studiu adîncit al realităţii sociale, regulele tehnice aplicabile în cazurile concrete. Lancea, arcul şi săgeata trebuesc astăzi înlocuite prin puşcă şi mitralieră, — dar cu aceiaşi Romîni, cari s'au acoperit de glorie subt Ştefan, Mihai şi Iancu, se pot cîştiga azi bătălii împotriva celor mai straşnici duşmani. La Mărăşeşti steagurile Oştirii Romîneşti au fîlfîit victorioase, prevestind marea izbîndă şi ceasul de libertate a Neamului Romînesc!

Şi aceste steaguri nu se vor închina niciodată înaintea duşmanului! Nu se vor închina deoarece armata va fi tare şi puternică, va fi înzestrată cu toate armele moderne, va fi bine instruită, bine hrănită şi îmbrăcată, nu de miniştri prin împrumuturi interne şi externe, ci de Rege şi de Ţară. *Căci vom avea o Ţară bogată şi miniştri săraci — aceasta este deslegarea problemei economice în Statul naţional.*

Traian Brăileanu

Renaşterea spiritualităţii romîneşti.

I

Fiecare naţiune îşi are spiritualitatea ei proprie, care o deosebeşte de celelalte naţiuni. Ea variază nu numai dela popor la popor, ci chiar în sînul aceleiaşi naţiuni, ea poate suferi, în decursul veacurilor, modificări nu numai de nuanţe, ci chiar schimbări esenţiale ce pot duce la o înlăturare totală a ei printr'o nouă spiritualitate. Posibilitatea din urmă este confirmată de istorie numai ca o excepţie destul de rară. Mai adese se întîmplă ca ea să fie adîncită prin trecerea de timp şi să definească astfel mai bine „personalitatea" neamului care a creat-o şi pe care, la rîndul ei, l-a transformat într'o naţiune. În Ţara noastră, ţinînd seama de prefacerile de ordin spiritual şi moral, istoria pare a confirma o nouă excepţie. Din zbuciumul tinerei generaţii şi din nevoia ei de a-şi restabili echilibrul sufletesc printr'o nouă orientare în viaţă, diferită de cea a clasei conducătoare, aflată în plin haos moral şi spiritual, s'a născut o nouă spiritualitate, cu sorţi de a cuprinde întreaga comunitate romînească. Ea este în opoziţie cu *spiritualitatea „elitelor" ce ne conduc*. Dar să nu anticipăm asupra acestui fapt. În analizarea problemei enunţate mai sus, trebue să plecăm dela anumite premise stabilite de ştiinţă ca adevăruri ce nu mai pot fi puse la îndoială. Nu e vorba numai de a expune datele nouei spiritualităţi, ci de a o înfăţişa şi a o analiza sub toate aspectele ei. Afirmăm dela început realitatea naţiunii ca o dogmă pe care n'o mai discutăm. Ea este o formă evolutivă a cărei undă, după cum ne arată istoria, nu se scurge în linie dreaptă. Deci o naţiune va avea momente de mărire şi de decădere. Şi aceasta depinde, pe deoparte, de natura complexului de forţe ce acţionează asupra ei, iar pe de altă parte, de puterea ei de rezisenţă la influenţele din afară. Un anumit complex de forţe favorabile poate să-i aducă mărire şi glorie, iar un altul poate să-i determine pierderea autonomiei şi să-i grăbească astfel sfîrşitul, dacă-i depăşeşte forţa ei de rezistenţă. Soarta unei comunităţi omeneşti depinde aşadar de natura mediului ambiant şi de posibilităţile ei de rezistenţă şi de reacţiune faţă de el. Societatea nu poate să creeze forţele ce acţionează asupra ei. Ele sunt date dela natură şi-şi exercită influenţa lor înafară şi adeseori peste „voinţa" şi „dorinţa" respectivei societăţi. Orice comunitate omenească, ca să poată exista, va trebui să ajungă la

o stare de echilibru între ea şi mediul ambiant, prin adaptarea pasivă şi cea activă. Şi aici trebue să facem distincţie între mediul fizic şi biologic pe deoparte şi cel „uman" pe de altă parte. În ce priveşte mediul fizic şi biologic, societatea va ajunge, sau mai pine zis a ajuns, căci de altfel n'ar putea exista, la o stare de echilibru. Şi pe măsură ce ştiinţele vor progresa, adică pe măsură ce va ajunge să „cunoască" legile ce-l stăpînesc, societatea îl va „transforma" in conformitate cu nevoile ei. Prin urmare, nu va fi vorba numai de o adaptare pasivă, ci mai ales şi în special de una activă: de „transformarea" mediului în conformitate cu nevoile societăţii.

II

Ne interesează mai mult însă problema raportului unei societăţi cu altele şi acea a raportului dintre individ şi societate. Cercetările în domeniul social sunt destul de anevoioase. Viaţa socială se prezintă ca fiind destul de complexă, încît la prima vedere pare că lipseşte cu desăvîrşire principiul cauzalităţii ca regulator al raporturilor dintre fenomenele sociale. Legile ce guvernează o societate sunt greu de desprins din cauza prea marei complexităţi a vieţii ei. Interesul practic imediat ce stăpîneşte pe cei ce se ocupă cu studiul realităţilor sociale pune şi el piedici destul de serioase orientării noastre în acest domeniu. Şi dacă mai adăogăm la cele de mai sus şi numărul mare de reformatori sociali, cu reclamă mondială, cari iau drept realitate ceeace doresc ei să fie viaţa socială, încurcînd astfel şi mai mult lucrurile, ne vom explica şi mai uşor dece pare la prima vedere că singura lege ce stăpîneşte viaţa socială e hazardul. Dar în afară de aceasta, raportul dintre societate şi mediul „uman" este destul de instabil, ameninţînd mereu cu ruperea echilibrului. Dacă o comunitate poate acţiona asupra mediului fizic şi biologic, transformîndu-l în conformitate cu nevoile ei, ea nu poate influenţa în aceeaş măsură asupra mediului „uman". În cazul din urmă ne găsim în faţa unor sisteme autonome, în luptă permanentă unele cu altele. De aici nesiguranţa mare asupra celor ce se vor întîmpla în viitor. Totuşi unele puncte de reper nu lipsesc. Sociologia ne dă date preţioase cari ne permit să ne orientăm în labirintul fenomenelor sociale şi mai ales ne dă putinţa să le prevedem în liniile lor esenţiale. Astfel e stabilit ca societăţile omeneşti sunt sisteme autonome, cari venind în contact întreo-

laltă au tendința de a-și lărgi autonomia lor în dauna celor mai puțin rezistente. Între ele se dă o luptă surdă, al cărei rezultat e organizarea lor în State, adică crearea organelor de atac și apărare. Comunitatea care ar neglija acest fapt, va trebui să cadă pradă celor mai bine înarmate. Poate că nicăieri în altă parte principiul selecției naturale nu-și găsește o confirmare mai nedesmințită ca în raporturile dintre comunitățile omenești. Viața lor se scurge într'un ritm rigid. Ea nu cunoaște ce-i iertarea sau iubirea. E o viață rece și implacabilă cu cei slabi. Dreptul celui mai tare e singura normă de conduită între popoare. Morala internațională nu este decît teama de risc și consecințe, îmbrăcată în formule seducătoare pentru cei naivi. Ea nu este respectată decît față de Statele puternice. Așadar, o comunitate ca să poată exista, să-și poată păstra autonomia ei, trebue să fie puternică. E o lege care n'a suferit și nici nu va suferi vreo desmințire. Istoria e martoră a nenumărate prăbușiri de State, pentrucă ele au fost slabe și n'au putut rezista în luptă cu altele. Iar puternic nu poate fi decît un Stat unitar. Nu însă orice Stat unitar e puternic. Cînd unitatea lui e asigurată prin forța publică, prin constrîngere, el dă dovadă de slăbiciune, iar prăbușirea lui e iminentă, căci forța fizică fără suport moral nu poate dăinui prea mult. În acest moment, dacă respectiva comunitate mai are vitalitatea necesară unei redresări, se vor ivi principiile morale cari vor salva unitatea ei. Primatul normelor morale în organizarea unui stat e condiția sine qua non a existenței și prosperității lui. Sorți de izbîndă și de mărire n'au decît Statele cari tind să devie o mare familie, o comunitate morală cît mai perfectă. Dar pentru aceasta fiecare Stat trebue să se bazeze pe o națiune, care este o comunitate morală, susceptibilă de perfecțiune și care singură garantează și asigură unitatea și forța de care are nevoe.

„Un Stat, — spune D-l prof. Traian Brăileanu, dînd dreptate lui Platon, — care vrea să se menție, trebue să se străduiască să devină pe cît posibil o comunitate morală, deci într'un anumit fel, o familie. „Statul ideal" s'ar realiza deci prin coincidența perfectă a ordinei morale cu ordinea politică. Observația ne arată numai „forme sociale mixte", adică un echilibru oscilind totdeauna în jurul acestui punct ideal. Cînd principiile morale slăbesc, atunci intervine constrîngerea, adică normele garantate prin forța publică. Cînd forța publică este în decadență, atunci se ivesc principiile morale, cu tendința de a reface solidaritatea. Astfel se explică apariția și propagarea creștinismului în

timpul de declin al imperiului roman.“ [1]) Un alt loc ne spune şi mai categoric „că un Stat fie mare sau mic, nu-şi poate păstra unitatea decît străduindu-se de a deveni comunitate morală, de a deveni o naţiune, adică o unitate politică identică cu comunitatea morală întemeiată pe dispoziiiile naturale, biologice ale omului şi întărită prin efectele unei educaţii care ţine seama de condiţiile în cari se poate înfăptui o societate.“ [2])

Comunitate morală însă după cum vedem nu poate deveni orice conglomerat de indivizi. Enevoie pentru aceasta de anumite condiţiuni pe care nu le întîlnim decît în sînul unei naţiuni. Posibilitatea de a înlătura conflictete de orice fel nu există decît în comunitatea omenească bazată pe omogenitatea biologică şi ideologică. Şi ea se va extinde atît cît va întîlni această omogenitate. Postulatul ca întreaga omenire să fie cuprinsă într'o comunitate morală, va rămîne un *pium desiderium*, atît timp cît nu se vor crea condiţiuni egale pentru toată lumea, sau cel puţin un mediu omogen pe întreaga suprafaţă a globului locuit de oameni. Familia, care este comunitatea morală naturală, nu poate fi extinsă dincolo de limitele naturale pe care ni le impune naţiunea, pentrucă dincolo de ea, omogenitatea de rasă şi de ideologie încetează. Dar această lărgire a comunităţii morale pînă a cuprinde întreaga naţiune necesită un sistem de educaţie bazat pe primatul valorilor morale în organizarea socială, pentrucă „formele sociale... cari depăşesc limitele comunităţii morale restrînse ale familiei, n'au şanse de a se menţinea, dacă nu se întemeiază pe normele morale. Un stat, pentru a fi puternic, trebue să se sprijine pe solidaritatea morală a cetăţenilor, cari trebuesc educaţi, ieşind din familie, pentru o nouă familie mai largă“ [3]), care în cazul nostru este naţiunea. În rezumat, un Stat care vrea să se menţie trebue să se bazeze pe o naţiune, care oferă posibilitatea transformării Statului într'o mare familie. Pentru aceasta însă avem nevoie de un sistem de educaţie care „să intensifice sentimentul de dragoste pentru comunitatea în care s'a născut şi va trăi individul“.[3])

De aci se vede importanţa mare a naţiunii ca factor politic şi a educaţei ca funcţie de creare şi desăvîrşire a acestei realităţi sociale.

[1]) L'Etat et la Communauté morale pag. 12.

[2]) Traian Brăileanu: Fundamentarea biologică a sociologiei pag. 34. Extras din Revista de Pedagogie 1934.

[3]) Idem.

O națiune însă pentru a exista are nevoie, după cum s'a spus mai sus, pe lîngă omogenitatea biologică și de o interpretare comună a lumii exterioare, adică de o ideologie comună a membrilor ei, care să-i lege de comunitatea în care s'au născut și din care fac parte. Și această ideologie o numim *spiritualitate*. Aici ne lovim însă de conflictul existent între individ și societate. Lămurindu-l, importanța spiritualității comune se evidențiază dela sine.

Atît individul cît și societatea sunt sisteme autonome, realități cu unda lor proprie. Iar „observația ne arată o oscilație continuă între tendința sistemelor de a-și menține și de a-și lărgi autonomia lor, și între acțiunea, deasemeni continuă, a forțelor cari tind să înglobeze sistemele ca părți într'un alt sistem". [4]) Se poate așadar afirma că există o luptă continuă între individ și societate, luptă care face destul de instabil echilibrul formei sociale, amenințînd-o cu pierderea autonomiei sale. [5]) Pericolul ce poate amenința o comunitate nu există, prin urmare, numai din partea altor comunități, ci chiar din partea indivizilor ce-i formează țesuturile, adică structura ei, ca realitate de sine stătătoare. Indivizii ca forme autonome reprezintă forțe centrifuge și echilibrul se menține prin acțiunea forțelor opuse ce vin din afară, din partea mediului unde se află așezat sistemul social la un moment dat al istoriei. Și dacă acest mediu conduce la o interpretare a lui comună din partea indivizilor, societatea poate lua naștere, bineînțeles în jurul nucleului social natural care este familia. Această ideologie comună, această spiritualitate a respectivei comunități îi leagă pe indivizi de dînsa, punînd astfel frîu tendințelor lor centrifuge și anarhice. Cînd însă spiritualitatea comună slăbește, posibilitatea individului de a se emancipa de comunitate crește. Din acest moment începe și declinul ei. Iar dacă această spiritualitate s'ar fărîmița într'atitea altele cîți indivizi sunt, societatea ar înceta să mai existe din acel moment, rămînînd numai indivizii cu tendințele lor haotice. (Această ipoteză are mai mult o valoare teoretică, dar ea ne arată destul de lămurit pericolul ce amenință o societate, cînd individul se afirmă deasupra ei și înafară de ea). Așadar, orice comunitate omenească are ca fundament o interpretare comună a lumii exterioare. Idealul ar fi ca ea să rămînă omogenă și să lege pe individ de societate în așa fel ca el să nu aibă posibilitatea unei

4) Tr. Brăileanu, L' État et la Communauté morale, pag. 4.
5) Vezi idem.

emancipări. Venind însă comunitatea în contact cu altele, prin schimbul de bunuri materiale şi ideale, se dă individului posibilitatea de a interpreta lumea în mod subiectiv, şi nu prin prizma tradiţiei şi experienţei sociale. El iese astfel de sub dominaţiunea exclusivă a societăţii, recîştigîndu-şi autonomia lui. Ivirea individualismului este un avertisment că societatea a apucat drumul declinului. Germenii disoluţiei au cuprins-o şi sunt în plină activitate. Societatea care vrea să trăiască trebue să reacţioneze prompt. Dar cum? Individualismul se datoreşte unor cauze intercomunitare, unor factori externi, şi nu interni. Mijloacele propuse de Platon nu sunt eficace. Fărîmiţarea omogenităţii ideologice se datoreşte schimbului de bunuri materiale şi în special ideale cu alte comunităţi. Pentru a înlătura efectele, va trebui să combatem cauzele. Soluţia o vom găsi-o deci în izolarea completă a comunităţii de celelalte. Acesta este însă un postulat ce nu poate fi realizat cu desăvîrşire. Noi trebue să ne mulţumim cu mai puţin. Factorii externi influenţează comunitatea dar nu cu o necesitate de neînlăturat. Individualismul se datoreşte contactului cu alte comunităţi. Acest lucru e adevărat. Contactul acesta însă, nu va putea duce pînă la disoluţia societăţii, dacă ea mai are forţe vitale în ea. O reacţiune va trebui să se producă. Şi ea va consta în crearea unei noui interpretări a lumii exterioare, care va tinde să devie comună, redresînd din nou situaţia. Solidaritatea va fi refăcută prin noua ideologie, care va duce în mod fatal şi la încetinirea schimbului de bunuri ideale cu alte comunităţi. Ne găsim, aşadar, în faţa unui proces permanent de acţiune a factorilor externi şi de reacţiune a sistemului social ce suferă influenţa lor. Acest proces se va înfăptui prin elita conducătoare. Massa mare a poporului va juca un rol destul de modest. Clasa conducătoare e aceea ce vine în contact cu valorile unei culturi streine, pe care le va împrumuta, în măsura în care le va găsi superioare valorilor culturale create de neamul său. Reacţiunea se va produce prin cei ce vor aspira să refacă din nou omogenitatea ideologică, adică de clasa conducătoare în devenire. Şi cu cît efectele acţiunii vor fi mai mari, cu atît mai viguroasă va fi şi reacţiunea. În faţa clasei conducătoare ajunsă în derută şi debandadă, reacţiunea se va ridica cu o disciplină morală de fier. Individul nu va dispărea cu totul în colectivitate. El va fi legat numai de ea prin structura lui sufletească, formată în concepţia nouă despre viaţă. Şi el va fi cu atît mai mult legat de ea, cu cît emanciparea elitei conducătoare a fost mai mare. Pe lîngă că

spiritualitatea nouă va trebui să fie comună, ea va fi şi colectivistă, în sensul că individul va fi primat de colectivitate, care va fi aşezată pe primul plan, iar individul se va mulţumi cu un loc mai modest. Solidaritatea grupului social nu poate fi realizată plecînd dela indivizi. Punctul de plecare va trebui fixat în ideea comunităţii respective, considerată ca realitate înafară şi deasupra indivizilor. Un ideal al unei comunităţi nu poate fi germinat, în cazul cînd considerăm societatea ca o sumă de indivizi, pentrucă niciodată nu vom putea să intuim realitatea ei şi ne vom opri mereu la realitatea indivizilor componenţi, cu interesele şi aspiraţiile lor diferite unele de altele. In spiritualitatea colectivistă individul va fi considerat un mijloc pus în slujba comunităţii din care face parte. Teoretic conflictul va fi înlăturat cu desăvîrşire. În realitate, însă, antagonismul dintre individ şi societate nu va fi nicicînd anihilat. Raportul între aceste două sisteme va varia necontenit între aceste două extreme: autonomia deplină a individului şi dispariţia lui completă în colectivitate. Cînd balanţa va inclina în „favorul" individului, ne vom găsi în faţa individualismului. Din contră, cînd ea va înclina înspre colectivitate, ne vom găsi în faţa colectivismului. Ambele sisteme s'au succedat în istoria popoarelor. Individualismul le-a adus declinul, iar concepţia opusă mărire şi glorie. Primul sistem a trăit din ceeace a realizat cel de al doilea. În primul, colectivitatea a fost în slujba individului, în al doilea invers. Ambele însă sunt şi trebue să fie bazate pe o anumită concepţie despre viaţă, pe o anumită spiritualitate care-şi găseşte expresie concretă în credinţele religioase, tradiţie, obiceiuri, artă, gîndire, şi chiar în domeniul economic, pe scurt în tot ce-i realizare socială. Născută din interpretarea mediului înconjurător, ea va fi diferită dela naţiune la naţiune, căci şi mediul variază în aceeaşi măsură. De aceea fiecare naţiune îşi are spiritualitatea ei proprie, care o conduce pe drumul ei istoric şi care-i conturează şi-i defineşte „personalitatea" ei diferită de a celorlalte comunităţi. Şi după natura spiritualităţii, individualistă sau colectivistă, se va numi şi sistemul prin care ea se va realiza în viaţa unui popor.

III

Privită realitatea socială dela noi prin prizma acestor constatări, observăm că ea confirmă cele spuse la început. În faţa spiritualităţii individualiste şi a purtătorilor ei, reprezentaţi prin

clasa noastră conducătoare, se ridică generația tînără, susținută de o nouă spiritualitate în formare.

Spiritualitatea individualistă este produsul sec. al XVIII, cu punctul culminant: Revoluția dela 1789. Originele ei se găsesc în Renaștere și poate chiar mai înainte. Istoricul ei prezintă o importanță mai mică.

De reținut e că elita noastră conducătoare este formată în spiritualitatea Revoluției franceze, care e prin definiție individualistă. Ea este determinată de o anumită concepție despre individ, națiune și Dumnezeu, pe scurt, de o anumită concepție despre viață. Individul este considerat scop în sine. Nu există bunuri superioare lui; el este suprema valoare existentă. În consecință, el nu depinde de nimeni. Drepturile pe care le are sunt înăscute și imprescriptibile. El nu le deține dela Dumnezeu sau dela colectivitate, cum greșit s'a afirmat, ci natura e aceea care i le-a oferit în calitatea lui de om. Fiind ele absolute, iar cum executarea lor din partea indivizilor n'ar putea fi posibilă fără ca unii să împieteze asupra drepturilor altora, ei renunță printr'o înțelegere comună la o părticică din ele în favorul colectivității, care este chemată să le asigure libera lor manifestare. Comunitatea este astfel creată printr'un pact, pe care indivizii îl vor respecta atît cît vor crede că e necesar pentru interesele lor. Ea încetează, prin urmare, de a fi o realitate cu unda ei proprie, distinctă de suma indivizilor, pentru a deveni un cadru creat, printr'un pact, de către indivizi pentru necesitățile lor. Ea devine un mijloc și are rațiune de a exista atît cît își îndeplinește funcția, primită prin pactul constitutiv — de asigurare a drepturilor individuale și de satisfacere a intereselor lor. Astfel individul n'are alte legături cu comunitatea în care s'a născut decît acelea impuse de oportunitate și consfințite apoi prin pactul fundamental al societății. „Prejudecățile" de rasă, religie, limbă, etc, cari diferențiază pe indivizi, cad dela sine, pentrucă ei sunt născuți egali și liberi. Așa i-a făcut natura, și nu este autoritate superioară lor care să schimbe această ordine. Oricine poate deveni astfel membru al unei comunități, în virtutea calității lui de om liber și egal, dîndu-și numai asentimentul său la pactul inițial. Cel mult i se va putea impune un termen de „încercare" pentru a se convinge de sinceritatea lui. După trecerea acestui timp însă, nimic nu se mai opune în calea lui pentru a deveni membru al respectivului Stat, adică cetățean egal în drepturi, de orice origine etnică ar fi, care de altfel nu interesează. Și așa se falsifică noțiunea de ce-

tățean și de națiune. Aceasta concepție e funestă în rezultatele ei, pentrucă înlătură barierele puse împotriva invadării elementelor alogene cari vor lucra la distrugerea ideologiei comune a comunității in care au pătruns și cari vor provoca, din cauza deosebirii de rasă și spiritualitate, conflicte neîntrernpte, cari vor slăbi comunitatea morală, ducînd-o spre declin și disoluție: Dar nu uumai atît! În concepția acestei spiritualități, am văzut că Statul este considerat un mijloc pentru satisfacerea nevoilor individuale, iar politica este redusă la această funcție individuală. care va fi îndeplinită de indivizi cu interese comune, organizați în partide politice. Fiecare clasă își va avea partidul său, prin care va căuta să satisfacă nevoile membrilor ei. Astfel națiunea va fi divizată în forțe ce se vor bate cap în cap, anihilîndu-și energia lor în profitul elementelor alogene, cari vor ști să profite de această conjunctură. Plecînd dela interesele individuale, elita conducătoare nu va putea germina un ideal al neamului întreg, ci cel mult unul de clasă, care va cuprinde numai interesele membrilor ei. Astfel se institue în viața statului primatul economicului față de politic. Și acei ce vor dispune de forțele materiale vor determina politicul în sensul dorit de ei. Și dacă se va întîmpla ca elementele alogene să stăpinească avuțiile poporului în mijlocul căruia trăesc, politica nu va fi decît un instrument în minele lor pentru promovarea intereselor lor materiale și ideale.— În rezumat, comunitatea morală va fi desbinată în organizații cu interese ireductibile. De această situație vor profita streinii, cari o vor guverna în sensul interesele lor. De unde, după cum am văzut mai sus, in viața unui Stat, ca să fie puternic, trebue să primeze normele morale, observăm că în concepția acestei spiritualități au întîetatea intereselor individuale-materiale cari trebuesc promovate și satisfăcute prin politică și deabia în al treilea rind vin normele morale convenționale. Scara normelor de conduită va fi astfel alcătuite: — economice — politice — morale. Mergînd pe linia aceasta mai departe, e ușor de prevăzut ce soartă va avea comunitatea spiritualității individualiste.

IV

Avîntul pe care-l luaseră științele în sec. XVIII, l-a făcut pe individ să creadă că nu va trece mult și el va ajunge stăpînul universului prin descoperirea legilor ce-l conduc. El a dobîndit o încredere oarbă în posibilitățile lui intelectuale. Credea

că rațiunea lui îi va putea pe viitor deslega toate misterile lumii. El își ajunge lui însuși, decretîndu-se suveran absolut și independent. Și dacă e ceva ce-i va rămîne totuși necunoscut, acest „ceva" nu poate exista. Ceeace rațiunea lui nu poate verifica, nu există. Existența lui Dumnezeu nu poate fi verificată; deci el nu există. Dar creația acestei spiritualități nici n'are nevoie de Dumnezeu. Fiind bun din naștere, el se poate lipsi de o ființă superioară lui, de un prototip, de care să se apropie moralicește printr'un efort contrariu. Cel mult, el trebue să se păzească ca să nu-l corupă societatea. Nu numai că Dumnezeu nu există, dar el se și lipsește de existența lui, pentrucă el e perfect moralicește, pentrucă el singur e Dumnezeu. Deasupra lui nu există nimeni; el este suveran pămîntesc și Dumnezeu totodată. In consecință, fiind suprema valoare, el trebue cultivat în sine și pentru sine. El are dreptul să facă tot ce crede că-i necesar pentru dobîndirea fericirii lui. În alegerea mijloacelor, el n'are să respecte nici o normă. Nu există un criteriu obiectiv pentru voința sa, pentrucă suntem lipsiți de o valoare absolută în care să fie ancorat acest criteriu. Desbrăcat de ideea de Dumnezeu și de neam, individul nu poate găsi un principiu stabil în baza căruia să-și orienteze pașii în lume. El e nevoit atunci să caute criterul pentru acțiunele sale în sentimentele și trebuințele sale proprii. Măsura binelui astfel nu poate fi găsită decît în sufletul individului. Bun - e ceeace-i place individului. Drept ceea ce crede el. Iar cinstit ceeace-i util pentru dînsul. Nu există dreptate și cinste pentru toți deopotrivă, ci numai o dreptate și o cinste convențională pentru a evita haosul complect și a face astfel cu putință existarea drepturilor absolute ale individului.

Principiile morale sunt astfel răsturnate și dărîmate. Desvoltarea științelor i-au pus la dispoziție mijloace pentru dobîndirea fericirii lui. In loc însă ca ele să-i servească pentru înălțarea lui morală, prin înfăptuirea de valori ideale, el le transformă în scopuri. El adoptă valori mai apropiate de concepția lui despre viață. Mergînd pe linia biologicului, el va căuta plăcerea imediată pe care îi vor procura-o valorile materiale și nu cele morale. Trăind în clipă, prin negarea ideii de D-zeu și de neam, el va căuta s'o trăiască cît mai intens. Și numai plăcerea sensuală, dusă pînă la rafinament îi va procura fericirea de moment. Normele morale sunt astfel întemeiate pe sensualism și plăcere, iar fericirea pe bunurile materiale. Consecința acestei concepții este după cum am văzut, primatul valorilor economice. Concepția

aceasta despre viață s'a născut din nevoia de a-l face pe individ liber. Rezultatul a fost, însă, invers. Umblînd după o libertate teoretică, el a căzut într'o adevărată și întreită sclavie. Odată, pentrucă transformînd în scopuri bunurile dobîndite dela natură, prin intermediul științelor, el devine sclavul lor. În al doilea rînd, e un fapt cunoscut că individul nu-și poate cîștiga libertatea față de societate decît prin crearea continuă, prin fapta sa, a ordinei morale și sociale. Pentru aceasta însă e nevoie ca activitatea individului să se bazeze pe un criteriu moral obiectiv, pe principii stabile și permanente. [6]) Ori, prin ancorarea principiilor morale în instinctele sale, în loc să creeze această ordine, el o distruge, sporind haosul și devenind astfel pentru a doua oară sclav, de data aceasta față de societate. În al treilea rînd, principiul de activitate al individului, crescut în această spiritualitate nu stă în nevoia de a înfăptui în persoana sa valori morale, ci în necesitatea satisfacerii dorințelor sale impuse de animalitatea lui. El se mișcă pe linia instinctelor sale, pentrucă biologicul e singura realitate ce i se impune cu necesitate. El rămîne sub tirania lui, de sub care nu se poate elibera, pentrucă n'are un principiu superior spre care să tindă cu întreaga lui ființă. El este, așa dar, pentru a treia oară sclav: robul instinctelor sale. Și in loc ca individul să se urce pe o treaptă morală și spirituală mai ridicată, el cade în animalitatea din el, fără sorți de a putea evada. Dar nu numai atît! El se va scobori și mai jos. Educația, în concepția spiritualității individualiste, este chemată să asigure desvoltarea fizică și intelectuală a individului. În vederea cărui scop? Nu pentru a deveni un cetățean bun și nici pentru a realiza în sufletul său valori morale permanente prin cari să se apropie de Dumnezeu, ca să se realizeze ca om, ci pentru a putea răzbate în viață in vederea satisfacerii intereselor sale personale. Educația trebue să-l facă să cunoască toate căile ce duc la realizarea scopului propus. El trebue să fie înarmat cu toate mijloacele pe cari ni le oferă științele și trebue să posedă cea mai desăvîrșită technică în mînuirea lor. Astfel, această concepție despre viață, prin punerea rațiunii în slujba instinctelor individului, îl coboară jos de tot, sub nivelul animalității, făcînd din el o fiară egoistă și feroce. Spiritualitatea individualistă nu face altceva decît să institue un cult idolatru biologicului uman, care se va manifesta pelinia plăcerii și a efortului minim. Exact ceeace

[6]) Vezi, Tr. Brăileanu: Curs de morală.

spune şi doreşte Freud. Individul, în scopul de a obţine maximum de plăcere, va cultiva instinctele sale pînă ce va ajunge la un rafinament desăvîrşit, indentic cu perversitatea. El trebue să fie doar o fiinţă civilizată! Viaţa trebue trăită din plin - adică viaţa plăcerilor sensuale - iată o deviză a acelor crescuţi în această spiritualitate. Facultăţile intelectuale ale individului trebuesc deci cultivate pînă la maxim, pentru a putea stăpînii pe semenii săi şi a-şi putea satisface dorinţele sale - iată cealaltă deviză a celor influenţaţi de această spiritualitate. Prima e deviza „mediocrilor", a doua e a celor „ superiori", a elitelor.

Această spiritualitate are puternice repercusiuni şi asupra familiei. Ea este, după exemplul comunităţii, o asociaţie liberă al cărei suport sunt interesele materiale şi instinctuale. Cînd ele nu vor putea fi satisfăcute prin mijlocul ei, ea-şi va pierde raţiunea de a fi şi în consecinţă pactul va trebui desfăcut. În domeniul economic situaţia e şi mai limpede. Deviza „afacerile sunt afaceri" ne dispensează de o analiză mai amănunţită. Ele vor putea fi satisfăcute în legătură cu oricine şi chiar contra comunităţii morale din care face parte individul. În arta spiritualităţii individualiste nu-şi va găsi expresie decît neliniştea individului, provocată de pasiunele şi instinctele sale. Schimbările din cosmosul fizic şi social, dacă vor zgudui sensibilitatea lui, vor primi o rezolvare artistică subiectivă, care va spori haosul în loc să restabilească armonia. În afară de aceasta, spiritualitatea individualistă are un caracter pur raţionalist. Ea crede numai în ceea ce se poate verifica cu raţiunea, sau mai bine zis, ea nu crede în nimic. Ea tăgădueşte orice adevăr absolut, şi se mulţumeşte cu certitudini dobîndite cu ajutorul raţiunii. Spiritualitatea aceasta este astfel negarea oricărei credinţe. Ea sădeşte în suflete numai îndoială şi scepticism. Singura realitate vie pentru ea, nu-i nici Dumnezeu, nici naţiunea şi nici nemurirea sufletului, ci moartea, pe care reprezentaţii ei o pot verifica zilnic cu raţiunea lor. De aici obsesia şi teama pe care le-o inspiră. De altfel spiritualitatea aceasta n'a putut să creeze decît lucruri moarte. Ea a înfăptuit progrese enorme în domeniul civilizaţiei materiale, în raport cu natura. Faţă de individ şi faţă de societate, însă, ea n'a putut realiza aproape nimic. Din contră, pe individ l-a aruncat in ghearele animalităţii lui, iar societăţii i-a infiltrat germenii disoluţiei. Aceasta e spiritualitatea individualistă cu consecinţele ei logice. În ea s'a format clasa noastră conducătoare. Structura ei sufletească a fost determinată de această concepţie despre viaţă, care

s'a manifestat în toate domeniile de activitate ale Statului nostru, din momentul ce a pus stăpînire pe destinele lui.

V

O spiritualitate nouă nu se poate realiza pe sine în toate consecințele ei teoretice. Acțiunea pe care o poate exercita individul asupra comunității din care face parte este limitată de alte forțe. Şi cea mai puternică din aceste forțe e fără îndoială tradiția istorică a respectivei comunități, adică vechea spiritualitate în concretizarea ei socială. Un exemplu putem da la întîmplare. În Franța, şcoala laică nu s'a putut impune în forma ei pură aşa cum au visat-o teoreticenii ei, pentrucă tradiția şcolilor bisericii catolice şi-a spus cu hotărîre cuvîntul. În rezumat, o spiritualitate îşi va găsi concretizare în măsura în care va întîlni condițiuni favorabile. Ea se va realiza în mod diferit dela o comunitate la alta. Alte consecințe a avut în Franța, altele la noi, pentrucă condițiunile în cari s'a realizat acolo erau diferite de cele de aici.

În Franța această spiritualitate a fost creată de zbuciumul viu al unei clase sociale, care era în căutarea unui echilibru sufletesc şi a unor forme de viață adecvate. Ea a fost grefată, însă, pe o puternică omogenitate ideologică. Ea n'a înlăturat vechea spiritualitate, pentrucă n'a putut-o face şi nici n'avea interesul s'o facă Ea a înlăturat numai ceeace era balast şi piedică în realizarea spiritului francez, dîndu-i un nou avînt creator. Din această cauză excesele ei n'au periclitat pîna acum serios existența comunității franceze. Individualismul francez n'a devenit nicicînd cosmopolit, desbrăcat de spiritualitatea Franței, el a rămas totdeauna francez, nefiind alterat de spiritualitatea altui popor Din contră, el a căutat — şi a reuşit cu succes — să se impue şi altor națiuni. Iată dece în Franța spiritualitatea individualistă nu este decît una din ondulațiile spiritului francez în devenirile şi realizările lui istorice. La noi situația e alta. Clasa noastră conducătoare este în bună parte de origine străină. Ea n'a mers niciodată pe linia tradiției şi spiritului romînesc. Nici nu putea merge! Ea este reprezentată, la origine, prin clasa mijlocie, compusă din Greci, Bulgari, Armeni şi numai în slabă parte din Romîni. Datorită unei conjuncturi economice favorabile, ea a acumulat în mînele ei capitalul mobiliar, cu ajutorul căruia a dat lovitura proprietății agricole, stăpînită de boerime, care reprezenta clasa conducătoare de atunci, şi de țărănime (răzeşi şi

moşneni). Venind, apoi, Principatele Romine în contact cu alte comunităţi, prin schimbul intens de bunuri materiale şi ideale, ideologia clasei conducătoare slăbeşte. Şi procesul de disoluţie a fost grăbit de pătura mijocie, care neavînd nici o traditie, a putut cu uşurinţă să-şi asimileze spiritualitatea individualistă a Revoluţiei franceze. Pentru a ajunge la conducerea destinelor acestui popor, această clasă n'a mai trebuit acuma să facă eforturi mari. Aşadar, pecînd în Franţa spiritualitatea individualistă şi-a găsit concretizarea ei istorică prin o clasă naţională cu o tradiţie franceză puternică; la noi din contră, purtătorii ei sunt reprezentaţi prin o clasă, în marea ei majoritate streină, şi fără o tradiţie romînească. Ei au început să-şi creeze o tradiţie a lor în sensul indicat de această spiritualitate, înafară şi peste tradiţia şi spiritul romînesc, care a înfluenţat prea puţin realizările sociale ale acestei clase conducătoare. Asistăm astfel la o înstrăinare de ceeace este spirit romînesc. Clasa noastră conducătoare n'a mers pe linia indicată de sensul istoric al acestui neam. Aşa se explică că instituţiile Statului nu au viaţă. Ele nu sunt expresia realităţilor specific romîneşti. Între organizaţia Statului şi Naţiune este un divorţ permanent, care duce la slăbirea acestei realităţi sociale. Această clasă conducătoare a creat nestingherită în sensul spiritualităţii individualiste. Piedicele puse în calea realizării ei au fost mult mai mici ca în Franţa. Aşa se explică că ea a putut să-şi găsească concretizare în toate consecinţele ei rele. În afară de aceasta, ea nu s'a născut din zbuciumul sufletesc al clasei noastre eonducătoare, ci a fost împrumutată fără nici un efort. Creaţie raţionalistă, ea s'a pretat la acest joc steril. Din această cauză ea a rămas ştearsă şi lipsită de viaţă, n'a putut să creeze nimic durabil, ci numai diversiune şi lucruri trecătoare.

Spiritul adevărat rominesc parte a fost alterat, parte oprimat. Realizările lui istorice, ca religie, obiceiuri, artă etc, au fost astfel lipsite în bună parte de seva de viaţă care palpita în ele în vremea glorioaselor tradiţii romîneşti. El nu s'a mai manifestat istoric decit prin citeva genii ale neamului nostru, cari au înfruntat părerea oficialităţii, care afişa ca superior tot ce era de import, şi ca barbar şi înapoiat, tot ce era creaţie romînească autohtonă.

Consecinţele ei sunt deadreptul dezastroase. Comunitatea morală romînească este în plină disoluţie, iar Statul rominesc se menţine in primul rînd prin forţă. Un fapt, însă, îmbucurător şi plin pe speranţe s'a ivit în viaţa neamului nostru, ajuns la răs-

cruce. S'a născut în sînul lui o reacțiune viguroasă, care tinde să refacă solidaritatea romînească în baza principiilor morale și să descătușeze spiritul autohton oprimat, dîndu-i din nou avînt creator. Aceasta e mișcarea spirituală de regăsire și de realizare istorică a poporului nostru. Cu ea se reia firul tradiției romînești. Ne găsim astfel în fața nouei spiritualități.

Ion Țurcan

Intemeierea etnologică a sociologiei.

În numărul trecut (6) al „Însemnărilor" am vorbit pe scurt, la „Revista cărților", de monumentala operă a profesorului berlinez Richard *Thurnwald* „Die menschliche Gesellschaft in ihren ethno-soziologischen Grundlagen" (vol. I-V), anunțînd totodată că vom analiza această lucrare în cîteva numere consecutive ale revistei noastre.

Volumul I poartă titlul „Repräsentative Lebensbilder von Naturvölkern". Autorul întrebuințează termenul de „Naturvölker" deosebindu-l de cel de „Kulturvölker". El evită aci numirile de „primitiv" și „sălbatec", pe cari le găsim la autorii francezi și englezi și cari au dat prilej la multe neînțelegeri.

„Omul primitiv" de azi ar reprezenta, după mulți autori, tipul „omului preistoric", întrucît popoarele primitive n'ar fi evoluat, n'ar avea istorie. Studiul popoarelor „primitive" ne-ar îngădui să reconstruim societatea preistorică, să pătrundem pînă la „originile societății". Această teorie, susținută mai întîiu de școala lui Spencer și apoi, în Franța, de cea a lui Durkheim, și-a pierdut astăzi tot prestigiul. Speculațiunile asupra „originilor soc." s'au dovedit sterpe și chiar primejdioase în consecințele lor pentru progresul unei sociologii științifice. Termenul de „primitiv" a fost înlocuit de sociologii francezi prin cel de „sălbatec", iar sociologia germană a adoptat termenul de „Naturvolk", care ni se pare a fi și mai potrivit. E vorba doar de popoare cari sunt mai aproape de natură, sunt mai *dependente de natură*, decît „popoarele culte", la cari adaptarea activă, transformarea conștientă a naturii pentru scopurile omului, a învins piedicile mediului geografic, dînd naștere „culturii".

Scopul lucrării ar fi, după autor, de a înlesni, prin adunarea de material, cunoaşterea „totalităţii fenomenelor de asociere omenească". Pînă acuma sociologia şi filozofia culturii s'au mulţumit cu cunoaşterea ultimelor stadii ale evoluţiei omeneşti, a cîtorva instantanee din propriul nostru trecut sau al înaintaşilor noştri în cultură, deci cu cunoaşterea unei mici secţiuni din spaţiul vieţii umane. Patru cincimi pînă la nouă zecimi şi mai mult chiar ale omenirii au rămas în afară de aceste cercetări.

Dar chiar dacă material etnografic a fost utilizat, acest lucru s'a făcut într'un mod superficial, fără a se controla şi verifica informaţiile, luate şi ele din mîna a doua şi a treia.

În această privinţă trebueşte încercată o revizuire temeinică, pentru a pune la dispoziţia sociologiei date sigure şi bine ordonate. Sociologia are astăzi, mai mult decît oricînd, nevoie de o „nouă obiectivitate" (*„neue Sachlichkeit"*). Terminologia trebue precizată, deoarece adeseori simple „noţiuni şi etichete" se iau drept realităţi — de pildă „mairiarcatul", despre care există o mulţime de tratate fără să se cerceteze însă realitatea, în care întilnim o infinită variaţie a acestei instituţii. Metoda de a căuta în datele etnografice anumite lucruri sau de a vrea să le dovedim în temeiul acestpr date, trebue părăsită în sociologie. Rodnică nu poate fi decît metoda de a „asculta glasul izvoarelor". Se'nţelege că nu poate lipsi ideea conducătoare în coordonarea materialului, dar trebuesc eliminate toate prejudicăţile şi, mai ales, trebuesc controlate toate informaţiile indirecte. Metoda va fi deci *„realistă"*; din materialul disponibil, bine cernut, se va alcătui, ca din pietre de mosaic, o icoană, în care vor rămînea din păcate multe locuri oarbe.

Autorul porneşte dela o istorie a etnologiei ca ştiinţă şi dă apoi 1) o expunere a tipurilor de asociere înăuntrul conexului lor cultural (voi. I) şi 2) o expunere a instituţiilor şi a obiceiurilor de viaţă în cadrul acestor asocieri (voi. II-V).

Materialul etnografic, vast şi variat, trebue rînduit şi stăpînit prin slabilirea de „tipuri conceptuale" (begrifliche Typen). Aceste vor forma sîmburele în jurul căruia se vor grupa „va riante" ca *exemple reprezentative.* Nu e vorba deci de fixarea de „tipuri ideale", cari împing la schematizări greşite, imposibile din punct de vedere istoric. Greşită a fost construirea de „tipuri ideale", din cauza că a ademenit la fixarea unei ierarhii de valori şi a unei evoluţii rectilineare a societăţii dela un tip la altul, care, combinată cu ierarhizarea axiologică, a dat naştere ideii de

progres sau decadență. de prăbușire a unei culturi etc. „Matriarcatul pur" sau „feodalismul pur" reprezintă astfel de tipuri ideale. În realitate se găsesc „tipuri extreme" (de pildă de matriarcat, totemism etc.). Dar ele nu sunt nici „normale" nici „ideale", ci dimpotrivă deviații dela linia mijlocie, dela o echilibrare care dealtmintrelea predomină.

Se vor alege deci, ținîndu-se seama de bogăția formelor concrete, cele mai interesante pentru lămurirea problemelor sociologice și cari permit o cercetare sprijinită pe fapte Rezultatele cercetărilor sociologice trebuesc elaborate și scoase totdeauna din mulțimea faptelor particulare, iar nu construite pentru a le structura pe aceste.

Dintre problemele sociologice cari așteaptă rezolvirea dela etnologie, cea mai importantă pare a fi chestiunea „progresului cultural", în variațiile și desfășurările sale individuale înăuntrul unor comunități, societăți sau epoci culturale.

În această expunere se va evita, pe de o parte, concepția despre o evoluție rectilineară, dar, în acelaș timp, ne vom feri și de adoptarea concepției extreme opuse care nici nu vrea să atingă problema progresului. În orice caz problema nu poate fi ocolită. Erorile ce s'au ivit rezultă, în primul rînd, din faptul, că adepții evoluției rectilineare nu precizează la ce anume se raportează progresul. Pentru a evita această eroare, trebue să considerăm variația direcțiilor de evoluție și apoi să mai ținem seama că trebue să deosebim între 1) oamenii ca purtători ai unei culturi, 2) ceea ce numim noi o „cultură", 3) conținutul ei civilizatoriu, 4) formele sociale la cari participă acei oameni și cari sunt susținute de anumiți factori civilizatorii, 4) însfîrșit de constituțiile spiritului, cari se repartizează a) asupra purtătorilor și b) asupra comunităților. Problema „progresului" se va înfățișa deci în diferite feluri după cum se vor considera punctele de vedere amintite mai sus.

Problema progresului implică și pe cea a *forțelor* ce-l determină. Aci trebue să constatăm *un proces de acumulare ireversibil,* care cuprinde înainte de toate dobîndirea de noui dexterități și cunoștințe. Orice tehnică mai târzie presupune existența unei tehnice anterioare, mai „primitive". Aceste procese de acumulare influențează asupra fenomenelor sociale în mod diferit. Tehnica comunicațiilor determină mărimea Statelor, moneda bătută influențează comerțul etc. Dar există factori cari nu reprezintă în acțiunea lor o acumulare, ci sunt forțe ce desprind pro-

cese reversibile. Astfel trecerea dela matriarcat la patriarcat nu se poate numi „progres". Astfel de transformări şi procese depind de raporturile variabile între oameni şi lucruri. Dar, din punct de vedere subiectiv, un astfel de proces poate fi apreciat, înăuntrul societăţii unde are loc, ca „progres".

Chestiunea centrală a progresului şi a teoriei evoluţiei este, dacă omenirea, adică purtătorii psiho-fizici ai culturilor şi societăţilor „progresează". Din punct de vedere obiectiv nu s'ar putea constata decît *o schimbare într'o direcţie determinată.* Chestiunea dacă în mersul istoriei s'a înfăptuit o acumulare de însuşiri (Fähigkeiten), nu coincide cu acumularea de cunoştinţe şi ştiinţă amintită mai sus. Se poate că omul e supus unui proces de acumulare, dar fără îndoială că acesta s'ar întinde asupra unor intervale de timp cu mult mai mari decît acumularea civilizatorie. De aci rezultă o complicare a problemei progresului şi evoluţiei. Această complicaţie are şi alte cauze. Oamenii nu sunt răspîndiţi pe pămînt pretutindeni în masse egale şi fără ca raporturile şi condiţiunile să se schimbe. Ei trăesc în aglomeraţii (Ballungen) întemeiate în parte pe înrudire, în parte pe traiul comun într'un loc anumit, în parte pe interese spirituale, economice sau altele. Aceste aglomeraţii se transformă neîntrerupt, pedeoparte prin succesiunea generaţiilor, pe de altă parte prin deplasarea bazei pe care s'au închegat într'o unitate.

Aceste consideraţiuni arată cît de dificilă este ordonarea materialul etnologic în vederea unei expuneri sociologice şi cît de dificilă este alegerea tipurilor reprezentative, concrete cari trebuesc prinse într'un moment al istoriei lor.

În expunerea acestor tipuri ni se prezintă ca un fenomen primordial *specializarea,* care ni se înfăţişează cu o adaptare fiziologică la mediul climato-geografic. „De aci rezultă o *specializare geografică* extrem de largă, care se întîlneşte ca un *„caracter etnic"* deosebit, mai ales acolo unde găsim agregate de origine etnică diferită, cari au ajuns la o simbioză în organizaţiile politice ale unor popoare naturale superioare şi ale culturilor arhaice. Nu numai în suprapuneri de pături sociale, în formarea de preoţimi, ci şi în comunităţile de meseriaşi şi negustori închise după tipul castelor, dar înainte de toate în fundamentala diviziune a muncii între bărbat şi femeie, se exprimă această specializare primiară.

„Tipurile reprezentative de viaţă naturală", cari formează obiectul vol. I al lucrări, sunt ceea ce am numit noi în „Socio-

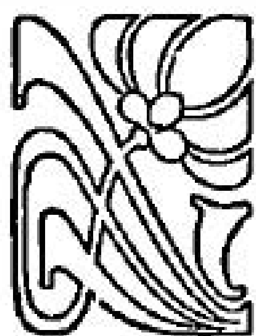
logia generală", *genuri de viaţă*, asupra importanţei cărora am stăruit neîncetat. În partea a doua a operei (vol. II-V) autorul tratează despre *instituţii*, arătînd şi aci variaţia şi instabilitatea lor extraordinară la „popoarele naturale".

„Concepţiile fundamentale cari rezultă din această lucrare, zice autorul, pot fi rezumate cam în felul următor: specializarea vieţii stă aşazicînd deja la „începutul" omenirii. Numai că ea se înfăţişează în altfel decît la noi astăzi. În temeiul specializării primitive oameni de diferite genuri de viaţă s'au împărţit în diferite spaţiuri climato-geografice, ei stau în faţa naturii mai pasivi, deoarece mijloacele menite a o stăpîni sunt mai reduse. Noi am învins astăzi pînă la un anumit grad această dependenţă climato-geografică. Specialiştii moderni trăesc printre şi lîngă olaltă şi activităţile lor se angrenează. Urcîndu-ne dela formele cele mai joase la cele mai înalte ce le întîlnim astăzi, vom găsi din punct de vedere sociologic, o asociere tot mai pronunţată şi mai complicată, o specializare de cu totul alt fel care se întinde asupra unor prestaţiuni parţiale înăuntrul aceleiaşi societăţi. În viaţa primitivă există o mulţime nenumărată de comunităţi şi societăţi. Cu cît mai moderne sunt formele de cari ne apropiem, cu atît mai mare este numărul oamenilor asociaţi şi teritoriul locuit de ei. Foarte lămurit se vede aci importanţa procesului de acumulaţie ireversibil".

Atît din Prefaţa la vol. I, în care se schiţează metoda, se delimitează obiectul şi se arată scopul cercetărilor. În numărul viitor vom spicui din „Introducere", unde autorul expune pe scurt istoria şi rezultatele „etnologiei".

Notăm că analiza lucrării lui Thurnwald prezintă un interes deosebit şi pentru „monografiştii" noştri, ceea ce vom arăta mai pe larg în cursul analizei noastre.

Traian Brăileanu

Revista cărţilor.

G. Tutoveanu,— Logodnica lui Vifor, Bucureşti, „Curentul" 1935 26 pg. — 20 lei. — Un poem eroic de toată frumuseţea. În scîncetul aiurelilor poeţilor modernişti, cîntecul vitejesc al poetului Tutoveanu răsună ca un glas de bucium, răscolind văile şi codrii Moldovei şi chemînd tineretul la luptă şi izbîndă după pilda celor ce au apărat ţara de hoardele venite de dincolo de Nistru, cari: Învinşi de groaza morţii au stat, şi bidiviii,

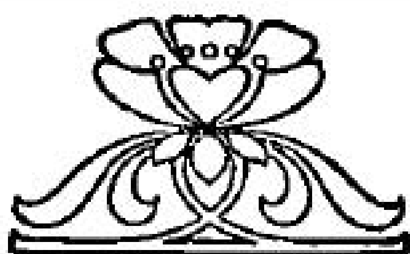
Cu răcnete de spaimă, nebuni a'ncălecat...
Şi robii toţi, şi prada, zăloage ne-au lăsat
În fuga lor spre Nistru, spre negura pustiei...

Aceasta e cîntarea ce ne place.

Revista revistelor.

Făt frumos, Director: *Leca Morariu*, anul X, 1935, Nr. 4 Cuprinde: Necrocolag şi amintiri despre Dr. Teofil Lupu, Versuri de *I. U. Soricu*, *G Voevidca*. Raport asupra activităţii societăţii „Armonia" (Cernăuţi, pe anul 1932—1933 de fostul ei preşedinte prof. univ *Leca Morariu* D-l *Victor Morariu* apără prestigiul Bucovinei culturale împotriva lui Pamfil Şeicaru. Interesante informaţii asupra lui Carol Miculi şi Iraclie Porumbescu de *Leonida Bodnărescu*. Vitrina Cărţii. Multe şi mărunte Cronică.

Pagini Literare, An. II, No. 8-9, 5 Oct. 1935 Redacţia şi Ad-ţia: *Teodor Murăşanu*, Turda. Piaţa Regina Maria 23 — Din sumar: *Emil Cioran*, Lupta cu timpul; *Romulus Demetrescu*, Scepticismul estetic al lui Giuseppe Reusi; *V. Beneş*, Introducere la o metafizică a formei plastice, etc. Cronică bogată. Bibliografie.

Administratorul revistei noastre pentru Bucureşti este camaradul **St. B. ENACHE,** Bucureşti III. Str. Popescu 21.